

IN MEMORIAM Wangari Muta Maathai (1940. – 2011.)

Uvijek sam vjerovala da bez obzira koliko je oblak taman uvijek postoji tanka linija svjetla, i to je ono što moramo tražiti.

Wangari Muta Maathai

Svojim djelovanjem, promoviranjem ljudskih prava – posebno prava žena – i zalaganjem za zdrav okoliš Wangari Muta Maathai na najdublji je mogući način živjela i u djelo provodila ekofeminističke vrijednosti. Rođena je 1940. godine u selu Inhithe (u blizini grada Nyeria) u Keniji, kao treće od šestoro djece. Njezin je otac bio zemljoradnik, a radio je i kao mehaničar na farmi britanskog doseljenika, dok je majka cijeli život teško radila na zemlji i brinula o obitelji.¹ Do dvanaeste godine pohađala je školu kod katoličkih redovnica, zatim završava *Loreto Girls' High School* te dobiva stipendiju i odlazi na školovanje u SAD, a kasnije u Njemačku. Wangari Maathai u mnogočemu je bila pionirka. Stekavši 1971. godine titulu doktorice znanosti iz područja bioloških znanosti, postala je prva žena u istočnoj i središnjoj Africi koja je doktorirala. Također je bila i prva žena na čelu nekog sveučilišnog odsjeka te prva žena s profesurom u Keniji, a zbog svog velikog doprinosa održivom razvoju, demokraciji i miru bila je i prva žena iz Afrike koja je primila Nobelovu nagradu (2004. godine). Tijekom 1980-ih i 1990-ih Maathai se s drugim pro-demokratskim akterima zalagala za slom diktatorskog režima Dainela arap Moia, zbog čega je, zajedno sa svojim suradnicima/ama, proganjana, zatvarana i premlaćivana. Nakon sloma režima izabrana je 2002. godine u kenijski parlament, a 2003. obnaša dužnost pomoćnice ministra za okoliš. Zbog svog angažmana i impresivnog doprinosa promicanju mira, ljudskih prava i okolišnih vrijednosti dobitnica je niza odlikovanja, nagrada i počasnih doktorata.²

U svjetskoj javnosti Wangari Maathai ostati će zapamćena kao utemeljiteljica *Pokreta zelenog pojasa (Green Belt Movement)*, kojeg osniva 1977. godine, potaknuta siromaštvom i problemima seoskog stanovništva u Keniji, posebno žena koje su joj govorile o problemima s kojima se svakodnevno susreću (od nedostatka hrane i vode do deficita energije potrebne za grijanje i pripremu hrane). Slušajući siromašne, ruralne žene Maathai je shvatila da uzrok njihovih teškoća leži u problematičnom stanju lokalnog okoliša, a konkretno rješenje problema vidjela je u sadnji drveća. Isticala je da svako stablo ima vlastitu osobnost, pa stoga svojom prisutnošću ne mijenja samo pejzaž nego i naš um.³ Lokalni projekt sadnje drveća u kojem je sudjelovao mali broj zajednica prerastao je u

1 Wangari Maathai (2007) *Unbowed. A Memoir*, New York, Anchor Books.

2 About Wangari Maathai – Summary Biography of Professor Wangari Maathai, //greenbeltmovement.org/w.php?id=3; Wangari Muta Maathai. A Life of Firsts, <http://greenbeltmovement.org/w.php?id=134>

3 Wangari Maathai & The Green Belt Movement, <http://www.youtube.com/watch?v=BQU7JOxkGvo&feature=related>

pokret u kojem su se kasnije našle umrežene tisuće zajednica. Wangari Maathai naglašavala je važnost *grassroots* akcija i projekata koji su omogućavali mnogobrojnim ženama i muškarcima da se zauzmu za svoja prava, vrate samopouzdanje i samosvijest, zarade prihod te pomognu lokalnoj ali i globalnoj zajednici.

Vizija Wangari Maathai primarno je holistička i nadasve tolerantna. Uvijek znatiželjna, otvorena uma, bez predrasuda i spremna na stjecanje novih znanja, isticala je važnost znanstvenog znanja i spoznaja, ali i devalviranih tradicijskih znanja i praksi domorodačkih kultura koje su stoljećima podržavale i čuvale biološki diverzitet. Za Wangari Maathai okolišno je pitanje bilo pitanje budućnosti ali i pitanje naše svakodnevice. Stoga je sugerirala holističko promatranje i rješavanje problema, uzimajući pritom u obzir političke, ekonomske, kulturne, spiritualne i rodne aspekte. Iza devastacije okoliša i siromaštva prepoznavala je lošu vladu i neodgovorne elite, ali i gubitak **važnih aspekata kultura koje su omogućavale zaštitu, očuvanje i senzibilan odnos spram okoliša.**

Za Wangari Maathai ekološka kriza je istodobno i fizička i duhovna kriza, pa je shvaćala da njezino rješenje ne može proisteći samo iz znanosti, nego mora doći i do dubinske, korjenite „promjene točke gledišta.“ Ekološki svjetonazor Wangari Maathai je organski, biocentrični, prožet sviješću o povezanosti svega jer „ako živimo u okolišu koji je ranjen...to nam škodi, ugrožava naše zdravlje i stvara rane na fizičkoj, psihološkoj i duhovnoj razini. Stoga, kada uništavamo okoliš, uništavamo sebe i čitavo čovječanstvo.“⁴

Svoj je ekološki etos i okolišnu filozofiju Wangari Maathai jednim dijelom temeljila i na judeokršćanskom nasljeđu, ali i na spiritualnosti i tradiciji naroda Kikuyu kojem je pripadala. Pri tom je Maathai imala i kritički odnos prema kršćanstvu, ističući kako su – pod utjecajem savezništva vjerskih institucija s kolonijalistima i eksploatatorima ljudi i prirode – ekološki senzibilizirani dijelovi kršćanstva marginalizirani i eliminirani. Upravo su separacija od prirode i destruktivan odnos spram planeta „stvorili rane koje danas trebaju biti zaliječene.“⁵ Svoj je život Wangari Maathai posvetila iscjeljivanju upravo tih dubokih rana, zagovarajući svijet u kojem se ukidaju razlike i podjele između religija i spiritualnih tradicija, sakralnog i profanog, čovjeka i drugih stanovnika planete, emocija i *ratia*... Ljubav, ljepota, sloboda, zahvalnost, poštovanje, opće dobro, demokracija, zdrav okoliš, inovacija i kreativnost – to su bile središnje riječi njezina vokabulara, ali i vrijednosti koje su motivirale njezino djelovanje. U svojim je predavanjima, intervjuima i knjigama uvijek isticala bazične vrijednosti *Pokreta zelenog pojasa*: ljubav i poštovanje prema okolišu, snaženje osobne moći, volontiranje i nesebično davanje sebe za opće dobro, snažan osjećaj pripadnosti zajednici zelenih, odgovornost, transparentnost, poštenje...⁶ Svoja promišljanja i iskustva zapisala je u četiri knjige: *The Green Belt Move-*

4 Wangari Maathai (2011) *Obnovimo zemlju: duhovne vrijednosti za iscjeljenje ljudi i svijeta*, Čakovec: Dvostruka duga, str. 14.

5 Wangari Maathai (2011) *Obnovimo zemlju: duhovne vrijednosti za iscjeljenje ljudi i svijeta*, Čakovec: Dvostruka duga, str. 15.

6 Wangari Maathai (2006) *The Green Belt Movement: Sharing the Approach and the Experience*, New York: Lantern Books.

ment: Sharing the Approach and the Experience (2003), *Unbowed. A Memoir* (2004), *The Challenge for Africa* (2008) i *Replenishing the Earth: Spiritual Values for Healing Ourselves and the World* (2010). Ova posljednja knjiga prevedena je i u Hrvatskoj.

Za Wangari Maathai ideje su bile „poput plodova koji vise s drveća“. Kad sazriju treba ih spremno uhvatiti – prije nego što padnu.⁷ Svojim je djelovanjem, humanizmom, hrabrošću i življenjem pokazala da je uvijek bila spremna uhvatiti zrele ideje i nesebično ih podijeliti s drugima. Wangari Maathai bila je glasnogovornica najsiromašnijih. Ostavila je neprocjenjivo nasljeđe koje će poticati i inspirirati ne samo na akademsko promišljanje i buduće *grassroots* akcije nego i na pojedinačne odluke za svjesnije, savjesnije i smislenije življenje.

Marija Geiger Zeman

⁷ Wangari Maathai (2011) *Obnovimo zemlju: duhovne vrijednosti za iscjeljenje ljudi i svijeta*, Čakovec: Dvostruka duga, str. 25.